

КАЗКОЗНАВСТВО

УДК 01:82.09]:398.21(=161.2)

Огляд покажчиків казкових сюжетів і мотивів: інвентаризація казкознавства

Світлана КАРПЕНКО

Кандидат філологічних наук, доцент,
в. о. завідувача кафедри романо-германської та слов'янської філології
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, пл. Соборна, 8/1
E-mail: philops@ukr.net

У статті актуалізовано питання створення, дослідження та використання серед казкознавців покажчиків казкових сюжетів і мотивів. Критеріально є необхідність створення нових електронних покажчиків із акцентом на культурологічний напрям досліджень у світовій фольклористиці. Обґрунтовано необхідність якісної роботи казкознавців із фольклорними аудіозаписами та архівними матеріалами під час укладання збірників казок. Маючи чималий досвід укладання покажчиків, дослідники українських народних казок, на думку автора статті, зобов'язані забезпечити науковість видань. Адже архівні фонди, які вони вивчали, можливо, ніколи більше не будуть використані, а збірник фольклорних зразків при передрукуванні поповнить спадщину українського казкознавства. Така умовна інвентаризація дозволить оцінити можливості сучасних досліджень народної казки та обрати шляхи реалізації наукових задумів.

Ключові слова: казка, покажчик, сюжет, мотив, видання, фольклор, збірник, архів.

На початку ХХ ст. спроби класифікації та систематизації казкових сюжетів були неодноразові й нараховують декілька десятків. Авторами їх були: О. Смірнов (1911), М. Азодовський (1939), М. Андреев (1926), Р. Богтс (1930, Іспанія), Дж. Болте та І. Полівка (1913-1930, казки братів Грімм), німецькою мовою – А. Хрістенсен (1925), О. Гакмен (1911), Г. Гонті (1928), О. Луріц (1926), А. Шулерус (1928), Е. Свейнсон (1929); М. Ейстмен (1926, Англія), В. Тіллі (1929-1937, Чехія), Дж. де Врайс (1925, Франція) [18; 7] Пропп В. Я. [15]. Проте, жодна із них не була завершена і науково апробована. Успішним виявився лише “Покажчик казкових типів” фінського вченого А. Аарне (у радянській фольклористиці цю працю пристосував до східнослов'янського казкознавства М. Андреев, яка називалася “Покажчиком казкових сюжетів Аарне-Андреева” [5]). Шлях покажчика був досить тривалим і не обмежувався ідеєю одного дослідника. Якщо вдається до історії питання, то варто зазначити, що засновник фінської школи Ю. Крон намагався встановити початкову форму фольклорної оповіді. Його методику удосконалив син К. Крон, який дійшов висновку, що виявити початкову форму легенди, розповіді не є головним в історико-географічному дослідженні. Натомість суттєвішим варто вважати простеження змін, що їх зазнає первісна форма в різних варіантах у часі та просторі. Анте Аарне, учень Кронів, упорядкував та опублікував напрацювання своїх учителів, таким чином створивши “Покажчик казкових типів” (1910). Отже, успіх А. Аарне зумовлений двома моментами. По-перше, позитивну роль відіграв орієнтир фінської школи на вичерпний (а не

вибірковий) облік варіантів казкових сюжетів, що були на той час у розпорядженні науки (з'ясування їх прототипів і праатьківщини – методологічно спірне питання). По-друге, А. Аарне поклав в основу своєї (і це його заслуга) класифікації принцип поділу текстів за жанровими різновидами, а всередині них – за сюжетними типами (а не за персонажами) [14]. У результаті покажчик вийшов достатньо пластичним, відкритим для розширення та доповнення, які і зробив американський фольклорист С. Томпсон. Багаторазові доопрацювання “Покажчика” А. Аарне під його керівництвом (1928, 1961, 1964, 1973) зробили цю книгу універсальним міжнародним каталогом казкових сюжетів, без використання якого не міг обійтися жоден дослідник усної оповідної традиції ХХ ст. (остання редакція: Аарне – Томпсон 1981 р.).

У сучасному вигляді “Покажчик” Аарне-Томпсона (AaTh) має також посилання на основні оповідні мотиви (для кожного сюжетного типу) – за 6-томним “Індексом мотивів” С. Томпсона (Thompson 1955–1958). Крім того, у ньому зазначено не лише найбільші збірники казок, але й десятки регіональних каталогів, що описують (за системою AaTh чи якимось інакше) ту чи іншу національну казкову традицію; регіональні ж каталоги (як і спеціальні покажчики до окремих збірників казок) у свою чергу обов'язково мають посилання на AaTh [14, с. 32].

Як уже зазначено вище, радянська фольклористика користувалася російськомовним варіантом покажчика А. Аарне, який зробив М. Андреев (1929). Ідея упорядкування фонду записів російського казкового матеріалу шляхом видання каталогу сюжетів виникла у 20-ті роки ХХ ст. у Казковій комісії Російського географічного товариства як одна із найнагальніших у вивченні казки. М. Андреев вивчив досвід створення покажчиків типів казкових сюжетів у міжнародному фольклорі та запропонував покласти в основу покажчика російських казок найудаліший досвід каталогізації – покажчик фінського вченого А. Аарне. Дослідник знав недоліки цієї праці, про які, до речі, говорив і сам Аарне [1]. Як штрих, яскравий представник фінської школи Вальтер Андерсон був професором Казанського університету та безпосереднім керівником М. Андреева. Проте він вважав необхідним систематизувати російський матеріал саме на основі каталогу А. Аарне, який уже широко застосовували у міжнародному казкознавстві. “Єдина інтернаціональна система, – писав він, – дозволить нам легко здійснювати пошук іноземного матеріалу та порівнювати іноземний репертуар зі своїм, а з іншого боку – і наш каталог такого типу може бути засвоєним західною наукою” [4, с. 18].

У 1929 р. було опубліковано покажчик, яким легко могли користуватися і російськомовні, і європейські фольклористи. Переймаючись актуальністю покажчика, М. Андреев упродовж 30-х рр. усіяко корегував збірники матеріалів казок, що видавали, уносив правки та робив примітки й посилання у своїх статтях, рецензіях, а у випадку відсутності сюжету в покажчику давав власні коментарі [2].

Свого часу І. Франко писав, що російський науковець О. Пипін зробив для розвитку української фольклористики більше, ніж будь-який український дослідник. Так можемо сказати й про М. Андреева (1892, Казань – 1942, Ленінград). Про нього в енциклопедіях і довідниках мало інформації: “російський радянський фольклорист, літературознавець, професор Ленінградського державного педагогічного інституту”. Окрім того – вказівки на десяток його праць: “Покажчик казкових сюжетів за системою Аарне” (1929), “До характеристики українського казкового матеріалу” (1934), “Російська балада” (1936), “Фольклор та його історія” (1936), “Фольклор та література” (1936), “Фольклор в поезії Некрасова” (1936), “Твори Пушкіна у фольклорі” (1937), хрестоматія “Російський фольклор” (1936), антологія “Билини” (1938). Далі згадується, що в часописах “Український фольклор” та “Народна творчість” упродовж 1938–1941 років він публікував дослідження з теорії народної поетичної творчості в радянських умовах. Надто замало для професора. Ще один скупий рядок із довідників, що мовляв, “основні праці присвячені російській та українській казці”.

У 30-ті роки ХХ ст. провідними в галузі російської фольклористики були дослідження М. Азадовського, Ю. Соколова та М. Андреева. "Він був у перших рядах учених, що піднімали і висвітлювали важливі питання фольклористики, був серед найактивніших учасників конференцій та диспутів тих років, організовував розробку проєктів значних спільних колективних праць", – писала дослідниця спадщини М. Андреева А. Астахова [6]. Науково-дослідна робота М. Андреева цих років була тісно пов'язана з Фольклорною комісією Академії наук СРСР, що працювала спочатку при Інституті з вивчення народів СРСР, потім при Інституті антропології, археології та етнографії і, нарешті, при Інституті російської літератури. Крім того, у другій половині 1920-х років він був членом Казкової комісії при Етнографічному відділі Російського географічного товариства, а на початку 1930-х років очолював фольклорну групу в Державному інституті матеріальної культури. Наприкінці 1930-х рр. М. Андреева було залучено до Спілки радянських письменників, а також до складу Фольклорної секції Ленінградського відділу Спілки.

На початку 1930-х рр. М. Андреев почав роботу над створенням покажчика українських казок, про що він повідомив у статті "До характеристики українського казкового матеріалу" [3]. За матеріалами статті відомо, що вчений визначив характер поділу сюжетів за розділами в майбутньому покажчику, зіставляючи їх із розподілом у своєму каталозі 1929 р. та в міжнародному (Aarne-Thompson. F.F. Communications, № 74, 1928). За його проєктом, покажчик мав слугувати не лише як бібліографічний довідник, але і для ширшого застосування [3, с. 63–64]. До часу написання статті М. Андреев опрацював, за його ж словами, більше 5 тисяч текстів українських казок, легенд та анекдотів, що презентували близько 2300 різних сюжетів та їх варіантів [3, с. 61]. Перед Другою світовою війною покажчик було завершено, але видати його не вдалося. В архіві М. Андреева А. Астахова виявила три машинописні копії розділу казок про тварин (але не повного) (ГПБ. Отдел рукописей. Ф. 20. Оп. 13, № 17). "Повний" варіант цього покажчика зберігається в Грузії, в архіві Тбіліського державного літературного музею імені Георгія Леонідзе, фонд 153. Проте є свідчення, що і тут наявні лише два розділи: казки про тварин і чарівні казки.

Отже, українське казкознавство не отримало покажчика в силу об'єктивних причин, проте не відставало від світових наукових пошуків. Так, наприклад, покажчик Аарне-Томпсона ліг в основу систематизації польських народних казок, яку здійснив Ю. Кржижановський [19]. Цю ж схему використав для білоруських казок К. П. Кабашніков (на його основі він видав збірник білоруських казок про тварин) [9]. Порівняльний покажчик сюжетів східнослов'янських казок, який видали українські, російські та білоруські фольклористи (Л. Г. Баран, І. П. Березовський, К. П. Кабашніков, Н. В. Новиков, 1979) не відходив від принципів структурування вже згаданих покажчиків [7]. Додатково він містить доповнену бібліографію покажчиків (154 позиції), де вказано покажчики казок, легенд, бувальщин і перелік казкових сюжетів за певними архівними фондами, а також низку статей, де йдеться про стан покажчиків і певні зауваги науковців у їх розробці.

Таким чином, можна говорити про досить об'ємну та розгалужену мережу сюжетно-мотивних каталогів, організаційним центром якого є система AaTh. Завдяки її існуванню практично встановлено різноманітні внутрішні зв'язки між одиницями світового сюжетно-мотивного фонду (як усередині окремих традицій, так і між ними). Проте зроблено це суто емпірично – шляхом постійного внесення новонакопиченого матеріалу у формі відповідних доповнень і корективів до первинної схеми, що з самого початку була досить не досконалою. "На сьогодні, – зауважує С. Немлюдов, – залишаючись єдиною та загальноприйнятною "навігаційною мапою" у світовому морі фольклору, система AaTh має все більше суперечностей, потребуючи перегляду своїх методологічних основ, в узгодженні теоретичної бази, що відповідає сучасним гуманітарним знанням та переорганізації" [14, с. 31].

Водночас, погоджуючись із висновками С. Неклюдова, не варто відмовлятися від роботи з уже укладеними покажчиками та повертатися знову до вихідних фольклорних текстів. По-перше, каталог AaTh як довідник міцно увійшов до наукового інструментарію і завдяки своїй всеохопності продовжуватиме в ньому перебувати – незважаючи на очевидні недоліки теоретичного характеру. По-друге, це й практично неможливо: декілька поколінь фольклористів здійснили роботу такого обсягу, що повторити її непросто. Нарешті, по-третє, система AaTh містить узагальнення колосального матеріалу, відмовлятися від якого було б нераціонально. Проте очевидно, що принципи взаємних переходів між фольклорним текстом і системою сюжетно-мотивних покажчиків потрібно заново описувати.

Питання стану покажчиків на сьогодні в казкознавстві піднімав С. Неклюдов у 2006 р. [14]. Окрім того, ми не спостерігали детальних оглядів покажчиків казкових сюжетів, а лише натрапляли на окремі характеристики певних таких видань у статтях і українських, і зарубіжних науковців. На сьогодні в інтернет-мережі існує перелік покажчиків і матеріалів до покажчиків казкових сюжетів та мотивів, в основу якого покладено бібліографічні дані, зібрані для міжнародного видання “Енциклопедія казок” [18]. Визначаючи перспективи сучасного казкознавства та фольклористики в цілому, С. Неклюдов, наприклад, наголошує, що “сучасна світова наука має два взаємопов’язаних завдання: подальша розробка сюжетно-мотивних покажчиків (і їх національних версій), з одного боку, та структурно-семантичні дослідження в галузі фольклористики, із використанням комп’ютерних технологій – з іншого” [14, с. 36]. Із першого напряму роботу здійснюють постійно, створюють нові покажчики, що стосуються до різних національних традицій і жанрів; їх кількість (разом із покажчиками до окремих збірників текстів) досить численна. У міжнародних журналах “Fabula” та “Folklore Institute” постійно публікують матеріали, що доповнюють відомі каталоги сюжетів і мотивів. Багатотомна “Енциклопедія казки” має велику кількість доповнень до окремих мотивів і сюжетних типів за системою AaTh.

Новий проблемний підхід до впорядкування матеріалу покажчиків казок запропонувала Б. Кербеліте. На основі литовського казкового матеріалу (хоча там чимало й українського) вона створила “Класифікацію типів елементарних сюжетів” та “Покажчик структурно-семантичних типів литовських чарівних казок”, які описала у своєму дослідженні “Історичний розвиток структур і семантики казок” (1991). Дослідниця, зокрема, зазначає, що класифікація Аарне-Томпсона далека від досконалості з огляду на те, що не завжди виконує свою головну функцію – сприяти зіставленню усних творів різних народів. Методика ж вивчення казок, яку вона розробила, “здатна уловлювати живу багатоманітність текстів, шляхи і закономірності створення складних сюжетів через поділ їх на елементарні сюжети” [10, 5]. Все це сприяє моделюванню сюжетів і створенню алгоритмів для електронних програм покажчиків. Математичні ж підходи до аналізу казки у Б. Кербеліте сягають схем логістики.

На сьогодні створюють електронні версії покажчиків. Серед них варто назвати великий аналітичний каталог Ю. Берьозкіна “Міфологія аборигенів Америки та Сибіру. Тематична класифікація та розподіл за ареалами” [8]; підготовлену електронну (гіпертекстову) версію “Порівняльного покажчика сюжетів. Східнослов’янська казка” (СУС) А. Козьміна [12], забезпечену повнотекстовим пошукувачем, словником лексем та іншими додатковими можливостями.

В іншому напрямку напрацювань варто згадати колективне дослідження Є. Мелетинського, С. Неклюдова, О. Новик, Д. Сегал про структурний опис чарівної казки [13, с. 11-121], що вміщує спробу “пост-прошівського” опису оповідних структур чарівної казки та прогнозує деякі можливі шляхи класифікації її сюжетів. Сучасний стан комп’ютерних технологій дозволяє практичну реалізацію теоретичних завдань,

підтверджують дослідження А. Рафаєвої [16] та А. Козьміна [12]. Так, А. Рафаєва створила комп'ютерну систему "СКАЗКА", що описує структуру чарівної казки та має у своїх базах деякі з типів АaTh, а також вона є прототипом автоматичної пошукової системи; А. Козьмін розробив програмний комплекс "МЕДИАТОР" [17], що порівнює одиниці опису в покажчиках із текстами казок (у цій системі, із збірника О. Афанасьева), та дозволяє здійснювати в них смисловий пошук.

У своєму дослідженні С. Неклюдов виводить перспективи подальшого розвитку галузі фольклористики через низку завдань: 1) доопрацювання класифікаційних принципів АaTh до стану логічновибудованої та узгодженої системи (наприклад, усунення в ній надлишкової синонімії сюжетних одиниць, з'ясування домінантних мотивів та ін.); 2) пошук алгоритмів для опису сюжетів неказкової прози та інших різновидів фольклорної оповіді; 3) виявлення інтегральних "полів" для сюжетно-мотивних конгломератів різних жанрів; 4) визначення рівня жанрової специфіки мотивного фонду та його стратифікації за поданими основами; 5) взаємодія жанрів через суміжні "поля" мотивного фонду; 6) встановлення кореспондуючих зв'язків між мотивами та сюжетами, з одного боку, та реальним фольклорним текстом – з іншого (це досить легко зробити при переході від покажчиків до текстів, проте часто викликає труднощі при здійсненні зворотних операцій). Мабуть, важливо, щоб і українські фольклористи не скупилися на планування шляхів розвитку науки. Але маємо погодитися з російським ученим, що настав час скористатися допомогою комп'ютерних програм, щоб прискорити процес оволодіння базовими знаннями казкознавства та продовжити роботу наших попередників [14, с. 37].

За останніми даними науки, українське казкознавство має проєкт на створення нового покажчика, відмінного від усіх попередніх і базованого на культурологічних принципах сучасної світової фольклористики. Автором цього проєкту є Олександр Кирилюк (Одеса), який виступив із доповіддю "Пролегомени до універсально-культурного покажчика фольклорних та літературних мотивів" на "Фольклористичних читаннях, присвячених пам'яті Л. Дунаєвської" 2013 р. В анотації до статті автор зазначив: "На основі авторської концепції категорій граничних підстав як глибинної структури нарративних дискурсів намічені шляхи створення принципово нового, автентичного головного змісту текстів Покажчика казкових і літературних мотивів та сюжетів, заснованого на класоутворюючій ролі всіх формально можливих комбінацій зазначених категорій (народження, життя, смерть і безсмертя) і світоглядних кодів (аліментарного, еротичного, агресивного і інформаційного)" [11, с. 84]. "Категорії граничних підстав (КГП) – народження, життя, смерті та безсмертя, і світоглядні коди – аліментарний, еротичний, агресивний та інформаційний, становлять інваріантну глибину структури казкових та інших текстів, і це відкриває перспективу створення на їхній основі концептуально нового покажчика фольклорних та літературних мотивів... Складання (із залученням у якості прикладів відомих мотивів або образів) повного набору формально можливих комбінацій вказаних КГП та кодів (у найпростішому варіанті, без комбінацій), котрі мають відігравати у майбутньому покажчику роль найширшого класоутворювача, на підставі чого за створеними рубриками будуть групуватися відомі мотиви" [11, с. 85]. Автор пропонує аналітичну мову (латиницею) на позначення категорій народження, життя, смерть і безсмертя та світоглядних кодів (психологічного змісту) аліментарного, еротичного, агресивного та інформаційного. За цими критеріями укладено таблицю, що дозволяє під кожну позицію перетину категорій із кодами підставляти аналізований сюжет. Про використання аналітичної мови автор пише так: "Пропонована аналітична мова є не тільки сповна завершеною, оскільки має сталий номенклатурний набір одиниць опису та аналізу (культивовані, табуовані або каналізовані чотири КГП і чотири коди у сильних та слабких формах їхнього прояву на різних рівнях світовідношення та у різних контамінаціях, пов'язаних у базисну

світоглядну формулу або універсальний шифр культури), але й прогностичною – на підставі підтвердженої дослідженнями закономірності можна впевнено говорити про те, що всі ці тексти, зрештою, мають за свій загальний підсумок універсальну базисну світоглядну формулу “народження – життя – смерть – безсмертя”. Така мова спирається на дедуктивний теоретичний принцип аналізу структури тексту, а знання принципу за всіх умов дає суттєві методологічні переваги перед нескінченним через невичерпне багатство емпіричного матеріалу індуктивним пошуком. Відповідно, реконструйована таким чином структура будь-якого конкретного тексту дасть нам ланцюжок тих комбінацій КГП та кодів, які були наведені вище, при цьому ми маємо отримати також і конкретне поняттєве втілення загальної базисної світоглядної формули. Знання даних фундаментальних конструкцій аналізованого тексту дозволить, зрештою, виявити, в які предметно-поняттєві форми втілились у даному тексті граничні категорії та світоглядні коди, і тим самим побачити за явищами сутність, за багатоманіттям матеріалу – загальне” [11, с. 89–90]. Ставлячи низку логічних запитань до елементарних сюжетів казки, дослідник виводить доцільність власної теорії та проблемність подання сюжетів у традиційних покажчиках (зокрема Аарне). Аналізуючи сюжет однокривої “основної та єдиної казки” (визначення за В. Проппом) № 131 за збірником О. Афанасьєва з мотивом “Бою та перемоги” [15], О. Кирилюк показує актантну та універсально-культурну структуру. “Гранично-категоріальний “стрижень”, на який “насаджується” конкретно визначений поняттєвий зміст даного тексту, становить собою базисну формулу з провідною ідеєю виживання через відведення смертельної загрози, і ця ідея стосується всіх дійових осіб казки, окрім Змія, смерть якого є смертю смерті як необхідної умови порятунку та подовження життя інших учасників колізії” [11, с. 91]. У підсумку вчений зазначає використання поданої методики у літературознавстві (зокрема, дисертація О. Пашник про українську прозу 1920–1930-х рр. та наукові статті Н. Бернадської, Ю. Ганошенко, П. Герчанівської, В. Даренської, Л. Запорожцевої, Н. Зражевської та ін.), а також перспективність розвитку концепції на базі фольклорної прози. “Така фіксація інваріантної універсально-культурної, гранично-категоріальної будови тексту, за всіма зразками, дасть нам можливість адекватної систематизації мотивів, що у перспективі дозволяє говорити про структуру дискурсу взагалі в його конкретній загальності. У поєднанні цих підходів (гранично-категоріального та поняттєво-змістовного) можна побачити нові перспективні напрямки дослідження художніх творів, фольклорних та інших текстів, коли завдяки їхньому застосуванню ми можемо, приміром: 1) з’ясувати індивідуально-авторські особливості поняттєвого втілення категорій граничних підстав та кодів; 2) визначити гранично-категоріальну видову специфіку різних жанрів; 3) отримати узагальнені структурно-типологічні КГП-характеристики певного літературного періоду; 4) виявити поняттєву специфіку втілення універсальних категорій у фольклорі різних народів тощо [11, с. 92]. На сьогодні є реальні перспективи створення універсально-культурного методологічного та концептуально принципово нового покажчика національних та світових мотивів і сюжетів” [11, с. 95].

Отже, українське казкознавство стоїть на порозі нових відкриттів і від наполегливості вчених залежить доведення до крапки розголошеного проекту покажчика. Засвоївши світовий досвід укладання покажчиків, дослідники українських народних казок зобов’язані забезпечити науковість видань з огляду на те, що залучені архівні фонди, можливо, ніколи більше не будуть використані, а збірник фольклорних зразків, передруковуючись, поповнить спадщину українського казкознавства. Така умовна інвентаризація дозволяє оцінити можливість сучасних досліджень народної казки та обрати шляхи реалізації наукових задумів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аарне А. Несколько параллелей финских сказок к русским и прочим славянским / А. Аарне // Живая старина. – 1898. – Вып. 1 – С. 105–110.
2. Андреев Н. П. Издания сказок (русских или на русском языке) за последнее пятилетие / Н. П. Андреев // Советский фольклор. Сборник статей и материалов. – № 2–3. – Москва; Ленинград, 1936.
3. Андреев Н. П. К характеристике украинского сказочного материала / Н. П. Андреев // К пятидесятилетию научно-общественной деятельности С. Ф. Ольденбурга. – Ленинград, 1934 – С. 61–72.
4. Андреев Н. П. Система Аарне и каталогизация русских сказок / Н. П. Андреев // Сказочная комиссия в 1924–1925 гг. Обзор работ. – Ленинград, 1926. – С. 15–20.
5. Андреев Н. П. Указатель сказочных сюжетов по системе Аарне / Н. П. Андреев. – Ленинград, 1929.
6. Астахова А. Николай Петрович Андреев в истории советской фольклористики 20–30-х годов / А. Астахова // Очерки истории русской этнографии, фольклористики и антропологии. Труды института этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая. – Москва, 1969. – Вып. 5. – С. 112–127.
7. Бараг Л. Г., Березовский И. П., Кабашиков К. П., Новиков Н. В. Сравнительный указатель сюжетов: Восточнославянская сказка / Л. Г. Бараг, И. П. Березовский, К. П. Кабашиков, Н. В. Новиков. – Ленинград : Наука, 1979.
8. Березкин Ю.Е. Мифология аборигенов Америки и Сибири. Тематическая классификация и распределение по ареалам / Ю. Е. Березкин // Режим доступа: www.ruthenia.ru/folklore/berezkin/pocalendar1
9. Кабашинікаў К. П. Паказальнік сюжэтаў беларускіх казак / К. П. Кабашинікаў // Чарадзеіныя казкі. Частка II. – Мінск, 1978. – С. 603–686.
10. Кербелите Б. Историческое развитие структур и семантики сказок (на материале литовских волшебных сказок) / Б. Кербелите. – Вильнюс, 1991. – С. 237–369.
11. Кирилюк О. Прологемы до універсально-культурного покажчика фольклорних та літературних мотивів / О. Кирилюк // Література. Фольклор. Проблеми поетики. – К., 2013. – Вип. 39, частина I. – С. 91–95.
12. Козьмин А. В. Структурно-семантический указатель фольклорных сюжетов. Компьютерная модель установления связей между текстом и единицами его описания / Дисс. ... канд. филол. наук. – Москва : РГГУ, 2003.
13. Мелетинский Е. М., Неклюдов С. Ю., Новик Е. С., Сегал Д. М. Проблемы структурного описания волшебной сказки // Е. М. Мелетинский, С. Ю. Неклюдов., Е. С. Новик, Д. М. Сегал // Структура волшебной сказки. – Москва : РГГУ, 2001 – С. 11–121.
14. Неклюдов С. Ю. Указатели фольклорных сюжетов и мотивов: к вопросу о современном состоянии проблемы / С. Ю. Неклюдов // Проблемы структурно-семантических указателей / сост. А. В. Рафаева. – Москва : РГГУ, 2006. – С. 31–37.
15. Пропп В. Я. Указатель сюжетов / В. Я. Пропп // Народные русские сказки А. Н. Афанасьева. – Москва, 1958. – Т. 3. – С. 454–502.
16. Рафаева А. В. Исследование семантических структур традиционных сюжетов и мотивов / Дисс. ... канд. филол. наук. – Москва : РГГУ, 1998.
17. Сравнительный указатель сюжетов (СУС). Восточнославянская сказка / сост. электронной (гипертекстовой) версии А.В.Козьмин // Режим доступа: www.ruthenia.ru/folklore/index.htm
18. Enzyklopaedie des Maerchens. Goettingen : Akademie der Wissenschaften. Bd. 1-... – Berlin; New York : Walter de Gruyter, 1977, 8. XII–XX; Konkordanz zwischen AaTh und “Enzyklopaedie des Maerchens”. – Berlin; New York : Walter de Gruyter, (s.a.).
19. Krzyżanowski J. Polska bajka ludowa w ukladzie systematycznym / J. Krzyżanowski. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1962–1963. – Т. I–II.

Review of Fairytale Plots and Motives Indexes: Fairytale Inventory

Svitlana KARPENKO

The article aims at investigating the issue of creation and usage by fairytale researchers of fairytale plots and motive indexes. The analysis shows the need to create new electronic markers with focus on the cultural aspect of the research in the world folklore. The need for qualitative work of fairytale researchers with folklore audio recordings and archive materials while compiling collection of fairytales has been justified. According to the author, researchers of Ukrainian folk tales have to ensure the scientific nature of publications, as they have considerable experience in compiling indexes. Besides,

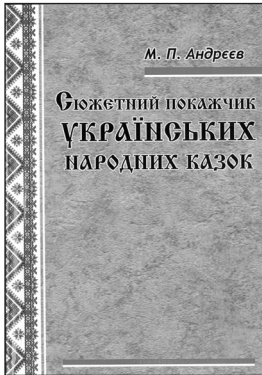
archival funds that were explored by them, may never be used again, whereas a collection of folklore samples will enrich the heritage of Ukrainian fairylore in case of repeated publications. Such conditional inventory will enable assessment of possibilities for modern researches of folk tales and will help choose ways for scientific plans implementation.

Key words: fairytale, index, plot, motive, publication, folklore, collection, archive.

Стаття надійшла до редколегії 27.09.2015

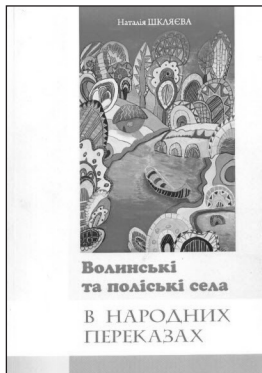
Прийнята до друку 13.10.2015

Нові книги

Андреев М. П. Сюжетний покажчик українських народних казок /упоряд., вступна стаття, післямова та переклад з російської С. Д. Карпенко. – Біла Церква : ТОВ "Білоцерківдрук", 2015. – 184 с.

Матеріали фотокопії сюжетного покажчика народних казок Миколи Петровича Андреева, відомого російського та українського фольклориста ХХ ст., опубліковано вперше, хоча їх частково використовував І. Березовський під час укладання українського матеріалу до СУС ("Сравнительный указатель сюжетов. Восточнославянская сказка" (1979)). Основу покажчика склали два розділи: "Казки про тварин" і "Власне казки". У другому з них виділено підрозділи: "Чарівний супротивник", "Казки-легенди (легендарні казки)", "Новелістичні казки", "Про дурного чорта". На початку книги вміщено "Покажчик скорочень".

Волинські та поліські села в народних переказах. Збірник народних топонімічних переказів Західної Волині та Західного Полісся/укл. Н. Шкляєва. – Луцьк : Терен, 2014. – 384 с.

До фольклорного збірника увійшли маловідомі народні топонімічні перекази про походження назв сіл, озер, річок, урочищ, вулиць, місцевостей, полів і боліт, які ще не були опубліковані. Значна частина цих текстів зберігається у фондах архіву Полісько-Волинського народозначого центру НАН України у Луцьку (тепер Інститут культурної антропології). Їх записали студенти Луцького національного технічного університету та випускники 1995–2000 рр. Волинського національного університету імені Лесі Українки. Матеріали упорядковано у два розділи, де подано топонімічні перекази із Західного Полісся та Північно-Західної Волині, що знаходяться адміністративно на території Волинської та Рівненської областей. Збірник має "Передмову" і "Словник діалектних слів".